

Naši štitkovodni rakovi, njihov život i značaj za ribarsko iskorišćivanje naših voda

Pored riba rak je najvažnija životinja u iskorišćivanju naših ribolovnih voda. Naročito su manje vode u nizini vrlo podesne za uzgoj rakova i one bi odbacivale najveću korist, kada bi se iskorišćivale rakolovom.

Ovoj se ribarskoj grani posvećivalo do sada kod nas malo pažnje, pa stoga ona i nije na onom stupnju razvoja i ne daje onu korist, koju bi mogla i morala dati prema prirodnim uslovima koji postoje u našim vodama za uzgoj rakova. Poradi toga naše ribarsko gospodarstvo gubi jedan veliki prihod. Da ovo stanje ne ostane i nadalje takovo, treba sada ovoj ribarskoj grani posvetiti punu pažnju.

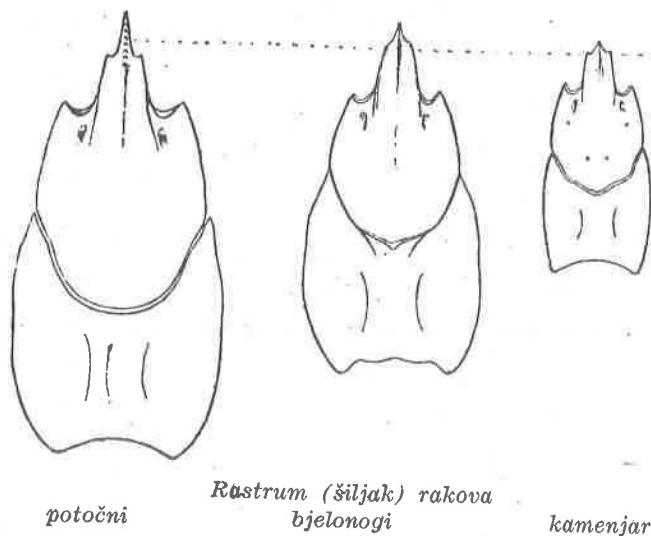
Na području Jugoslavije živi više vrsti rakova, pa ću navesti sa kratkim opisom sve te vrsti a i gospodarsku vrijednost svake pojedine.

U našim vodama, koliko je do sada poznato, imade 4 vrsti rakova i to:

- 1) Rak potočni ili plemeniti (lat. *Potamobius astacus*)
- 2) Rak bjelonogi (lat. *Potamobius pallipes*)
- 3) Rak kamenjar (lat. *Potamobius torrentium*)
- 4) Rak barski (lat. *Potamobius leptodactylus*)

Sve se ove vrsti razlikuju po vanjskim obilježjima i po njihovoj gospodarskoj vrijednosti, pa je stoga potrebno da svaki onaj, koji hoće da se bavi uzgojem i iskorištavanjem rakova, pozna sve te vrsti da ih može razlikovati.

Za raspoznavanje pojedinih vrsti rakova najvažniji su ovi dijelovi tijela: šiljak na prednjem dijelu oklopa, koji strši nad glavom, kojeg nazivamo rostrum i štipaljke (škare).

potočni

Rostrum (šiljak) rakova

bjelonogi

kamenjar

Prve tri nabrojene vrsti (potočni, bjelonogi i kamenjar), koje su dosta slične, možemo najbolje raspoznati po građi rostruma, koji je u potočnog raka najdulji (7—11 mm), a u kamenjara najkraći (jednako je dug kao i širok), dok je u bjelonogog srednje duljine (4—6 mm). Na bazi rostruma nalazi se sa svake strane po 1 šiljak, koji je u potočnog raka najjače razvijen, u kamenjara dobro, a u bjelonogog vrlo slabo, tako da se jedva primjećuje. (vidi sliku 1). Barski je rak po duljini rostruma i po veličini tijela sličan potočnome, ali se od njega razlikuje po građi štipaljki, koje su u barskog raka

uske, tanke i dugačke, a u potočnog široke i jake (vidi sliku).

Najveći od svih naših rakova je potočni rak. On se odlikuje jakim širokim štipaljkama i širokim zatkom, dakle onim dijelovima tijela koje se jede, pa je stoga i sa gospodarskog gledišta najbolja vrst naših rakova. Kasnije ću dati opširniji prikaz ove vrsti.

Rak bjelonogi je po vanštini sličan potočnome, sa kojim ga se redovno zamjenjuje. On je manjeg rasta, a štipaljke su mu slične, ali razmjerno manje. Ova vrst živi u zemljama jugozapadne Evrope (Španiji, Francuskoj i Italiji), a kod nas dolazi u Dalmaciji i u Lici. Još nije točno poznato geografsko rasprostranjenje ove vrsti na području Jugoslavije. Našao sam ga u znatnoj količini u rijeci Lici, a ima ga i u Gackoj. Dali ga je u Gackoj bilo i prije, ili je dočeo iz rijeke Like prilikom nasadivanja Gacke rakovima, koje je vršeno prije kojih 10 godina, nije mi poznato. Imade ga, čini se i u nekim borsanskim vodama. Do sada se ovu vrst raka lovilo i izvažalo pod imenom malog potočnog raka. Trebalo bi ustanoviti međusobni odnos ovih dviju vrsti rakova u onim vodama gdje zajedno žive.

Budući da naš narod ne razlikuje ovu vrst raka od onog potočnog, to nemamo narodnog imena za ovu vrst. Ja sam ga nazvao bjelonogi, jer su mu štipaljke, kao i ostale noge, sa donje strane blijeđe boje, dočim su u potočnog intenzivno crvene, pa se i po tome mogu ove dvije vrsti na prvi pogled razlikovati. U Francuskoj ga također zovu rak bjelonogi (*ecrevisse a pieds blancs*).

Bjelonogi je rak manjeg rasta od potočnog, a izraste obično na 9—10 cm. Štipaljke su mu široke kao u potočnog, ali razmjerno manje, a isto tako i zadak, pa mu je stoga gospodarska vrijednost mnogo manja. Navodno i po kvalitetu mesa zaostaje za potočnim. Budući da su ove dvije vrsti vrlo slične to ih se može lako zamjeniti, pa se kod nasadivanja naših voda sa rakovima mora paziti da se ne zamjene ove vrsti i da se za nasadivanje uzima samo onog pravog potočnog raka, koji je bolje kvalitete.

Rak kamenjar je najmanja vrst naših rakova. Izraste najviše na 7—8 cm dužine. Živi u malim gorskim potocima sa kamenitim dnom, siromašnim sa prirodnom hranom, pa je stoga ova vrst zakrčljalog rasta. Poradi toga je od vrlo male gospodarske vrijednosti, a privredno iskorišćavanje te vrsti, iako ga imade mnogo kod nas, do sada je vrlo slabo.

Barski rak naraste dosta velik, ali mu je ipak vrijednost mala, jer ima dugačke ali tanke i uske štipaljke sa vrlo malo mesa. Po tome ga se može lako raspoznati od potočnog. Ta je vrst najmanje rasprostranjena na području Jugoslavije, a dolazi samo u nizinskim vodama na sjeveroistoku. Voli slabo tekuće i mirne vode, bare, pa mu je stoga i ime barski. Ovu se vrst lovi i iskorišćuje za jelo, ali po gospodarskoj vrijednosti mnogo zaostaje za našim potočnim rakom.

Kako vidimo potočni je rak najbolja vrst naših rakova, a raširen je po čitavoj Jugoslaviji. Poradi toga treba kod iskorišćivanja rakova posvetiti glavnu pažnju ovoj vrsti, pa ćemo se stoga s njome potanje upoznati.

Prof. J. Plančić

(Nastavak u idućem broju)